

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת שלח תשע"ז שנה ג' גליון 142

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: סגולת ארץ ישראל להביא לידי הסתפקות במועט

ארץ ישראל להביא את הודרים בה להסתפק במועט, ולהרגיש שהכל בה ולא חסר בה מאומה ולכן אינו צריך לחפש דברים אחרים בנכר.

מהותה של ארץ ישראל היא הסתפקות במועט, ולכן מי שחסר בו מידה זו, לא יכול להיכנס לארץ, זו הסיבה שעל ידי חטא המרגלים, שהשורש של החטא הוא, אי הסתפקות במועט, לא יכלו להיכנס לארץ ישראל.

בזה נבוא ונתרץ את שאלתו של המקובל רבי אברהם אזולאי זי"ע בספרו חסד לאברהם (מעין א' נהר י"ט): מדוע לא המשיך לירד המן לישראל גם בארץ ישראל דהא לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן?

[ותירץ, שבארץ ישראל אין צריכים למן כיון שיש להם את פירותיה של א"י.

בחידושי הר"ם (ליקוטים) כתב במעלת המן במדבר וז': כשאכלו בני ישראל את המן במדבר נתעלו יום יום למעלה העליונה עד שלא הכירו את עצמם, ואמר הרה"ק ר' מנחם מנדל מוויטפסק זצ"ל, זה מה שכתוב "ויאמרו איש אל אחיו מן הוא וגו'", ואיתא מי הוא, היינו מכח המן לא הכיר כל אחד את רעהו, כי כל אחד התעלה. עכ"ל. וכך גם לגבי מעלת אכילת פירות ארץ ישראל. וכמו שכותב בספר הקדוש באר מים חיים בפרשת שמות (פרק ג' פסוק י"ז): שאם אדם יאכל פירות ארץ ישראל מתוך קדושה וטהרה באימה וביראה, לא מתוך תאוה ח"ו, אין שיעור להפלטת האורות שיוכל אדם השלם לקבל מהם. ע"כ.]

אבל לפי דברינו יש ליישב, כי הסיבה לירידת המן היתה כדי לחנך ולהביא את עם ישראל להגיע לידי הסתפקות במועט, סגולת וקדושת המן היתה לרוממם ולקדשם, שלא יתאוו אחר תאוות האכילה, ולא ישאפו כל הזמן לעוד ועוד.

וכך מובא בשם הרה"ק רבי שמחה בונים מפשיסחא וקול תורה, עמ' סז וז': דהנה טבע הגוף שיתאוה לתענוגים. והנה נראה בחוש שאם יאכל אדם כל מיני מטעמים והיה לו לתענוג, אעפ"כ אם יאכל אותו מין בכל יום בשווה אין לו תענוג מהם. נמצא האדם החכם והשלם במידותיו ומכיר שיש לעולם בורא שברא הכל וצריך לעבוד אותו ולקחת כל מידותיו לה' יתברך, וכל התאוות והתענוגים הוא רק מהשם יתעלה – אז די לו בענייני העולם הזה היינו מאכל ומשתה רק כדי להחיות את נפשו.

והנה כאן המן היה בכל יום בשווה, אף שהיו מרגישים כל מה שרצו, אעפ"כ גוף הדבר היה שווה בכל יום. וזה היה לבחון אם יקוצו בו – אז ניכר כי עדיין הייתה מידותם נקשרה בהבלי העולם. וזה פירוש "ולקטו דבר יום ביומו", בכל יום בשווה. ודו"ק.

לפי זה נסביר מה שכותב החתם סופר (עה"ת פרשת דברים עמ' ג'), שאע"פ שהגמרא ביומא (עה). אומרת, שבמין היו כל הטעמים

פרשת השבוע עוסקת בחטא המרגלים, החטא החמור שגרם לעם ישראל להתעכב במדבר ארבעים שנה, ולאי כניסתם לארץ ישראל. ונתחבטו המפרשים להסביר מה היה חטאם של המרגלים, ומדוע נעשו בעונש חמור כל כך שלא יכנסו לארץ ישראל. ונביא אנחנו הסבר משלנו אי"ה.

הפסוק אומר: "למקום ההוא קרא נחל אשכול על אודות האשכול אשר כרתו משם בני ישראל" (י"ג, כ"ד).

וצריך להבין, מאי שנא האשכול מכל שאר הפירות שלקחו, כגון רימון ותאנה שלא קראו את המקום על שמם. משמע, שיש איזה ענין מיוחד בכריתת האשכול.

מציינו במסכת סוטה (מ"ז). משמת יוסי בן יועזר בטלו אשכולות. והגמ' מבארת איש שהכל בו. מהו הכל בו? זוהי מידת ההסתפקות שנקראת בשם "כל", אף פעם לא התלונן על שחסר לו, על שאין לו. כמו שאמר יעקב אבינו לעשו הרשע: "כי חנני אלהים ויש לי כל".

השל"ה הק' מבאר את הפסוק בתהלים (פרק ל"ד) "ודרשי ה' לא יחסרו כל טוב", אין כתוב כאן שיהיה לו כל טוב, אלא שלא יחסרו כל טוב, כלומר שלא יחסר להם, מפני שאין להם צורך בכל הדברים אשר העולם רודפים אחריהם וטוב להם גם בלא זה, לכן לא יחסרו כל טוב.

החיסרון של המרגלים היה שלא היו "איש שהכל בו", לא היו מסתפקים במועט. כמו שאומר הזוה"ק (בפרשתנו דף קנח:), שהמרגלים אמרו לעצמם, שאם יכנסו לארץ יעבירו אותם מלהיות ראשי ישראל וימנה משה ראשים אחרים, כי אנו זכינו להיות ראשים רק במדבר, ולכן העדיפו להישאר במדבר. וזאת ביטאו המרגלים במעשה של כריתת האשכול הם לא בצרוהו אלא כרתו אותו. לרמז על כריתת מעלת האשכול של איש שהכל בו – הסתפקות במועט.

זה הטעם שכאשר משה רבינו מוסיף אות לשמו של "הושע בן נון" הוא מוסיף לו את האות י' לשמו, משום שהאות י' היא האות הקטנה ביותר מכל כ"ב אותיות התורה, היא מלמדת על הסתפקות במועט. הצלתו של הושע מעצת המרגלים, טמונה בתוספת האות י', אם ילמד להסתפק במועט.

התורה מעידה על ארץ ישראל: "ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם, לא תחסר כל בה".

מסביר בספה"ק ישמח משה (פרשת וישלח) שהשבח "שלא תחסר כל בה", אין הדברים כפשוטן, כי הרי הארצות אינן דומות זו לזו, ולא ראי זה כראי זה, ומה שיש בארץ זו אין בארץ אחרת, ולא יתכן שבארצנו יש הכל ולא חסר בה מאומה. אלא שסגולת

שערי השגה

הדרך להגיע להשגות בעבודת ה'

א. התבוננות בשמים: כתב בשער המצוות (פרשת ואתחנן) טוב לאדם לדור בבית שיש בו חלונות פתוחים נגד הרקיע, כדי תשמיד כדי שתמיד בכל עת ורגע יגביה עיניו לשמים, ויביט בנפלאותיו יתברך בבריאת שמים וארץ, וכענין מה שאמר דוד המלך "כי אראה שמין מעשה אצבעותיך" וכו' מה אנוש כי תזכרנו וכו'. וכיוצא בזה אמרו במדרש הנעלם, על ענין נכוכדנצר הרשע שכתוב בו עיני לשמים נטלית ומנדעי יתוב עלי, וענין זה מחכים האדם ומכניס יראת ה' וטהרה בלבו אם יתמיד וירגיל עצמו בזה.

ובשער רוח הקודש (דף לה.) כתב וז"ל: גם היה אומר לי מורי ז"ל שטוב לאדם שידור בבית שיש בו חלונות פתוחים לשמים, כדי שיוכל בכל רגע לישא עיניו אל השמים כדי להסתכל בהם, ובפרט אם יביט בנפלאותיו יתברך במעשה שמים וארץ וכמש"ה "כי אראה שמין מעשה אצבעותיך וגו'" (תהלים ח'). וכן דרשו במדרש הנעלם בפרשת בראשית (דף קיג) על ענין נכוכדנצר שנאמר בו ולקצת יומיא אנא נכוכדנצר עיני לשמים נטלית (דניאל ד). ולכן טוב לאדם שיסתכל בכל רגע אל השמים, כי דבר זה מחכים את האדם ונותן בו יראה וקדושה.

ועיין מש"כ בספר חרדים (פרק סו אות סז) וז"ל: כיון דנשיאת עינים לשמים מוסיף דעת, כדכתיב "עיני לשמיא נטלית ומנדעי עלי יתוב", ראוי לישא עינינו תמיד למרום דכתיב, דלו עיני למרום. עכ"ל.

ב. לזכות לטהרת המחשבה: כתב הכף החיים (סימן צ"ח סק"י) בשם ספר מעבק יבוק: אם יבהילוהו הרהורים רעים יחשוב בגדולת שמו הגדול ובפרט בשם הוי"ה במילוי יודי"ן, כתוב לפניו על קלף כשר. וירגיל לקרוא פעמים הרבה פסוק אש תמיד תוקד וכו' ופסוק ויאמר ה' אל השטן וכו', ושחט אותו על ירך המזבח וכו' וכדומה להם. וקריאת פסוקי הפרשה עם התרגום בכל יום מסוגל מאוד לטהרת המחשבה, וכן קריאת פסוקי דזמרה עם שירת הים בקול רינה ותודה עם הקהל מסוגל לטהרה, שם אוריאל"ל טוב להארת הנשמה ולטהר מחשבותיו, וטוב לתלמיד חכם להרגיל לומר תפלה זו ובפרט קודם פטירתו: רבין עלמין דאנת הוא מארי מלכין וגלי רזין, יהא רעוא דילך לסברא מילין בפומאי לקיימא בי האי קרא "ואנכי אהיה עם פיך" דלא איעיל בכיסופא קדמך ותורה מגינה וממיתה משונה.

יום ט"ו בסיון

יום ההילולא של יהודה בן יעקב אבינו, וכתב בעמודי השמים והובא בספר מועד לכל חי, כי הוא יום המסוגל להתעוררות הגאולה לומר פסוקי "ברכת יעקב" אבינו ליהודה (ויחי' מ"ט, ח' - י"ב).

יום י"ז בסיון

ביום זה נפטר הג"ר משה ב"ר יוסף צבי פארהאנד ממאקאווא זצ"ל, שכתב בצוואתו: "כל הבא על קברי ויבכה בדמעות שלישי שרוצה לשוב בודאי אסייע בידו, כל מי שיעשה דבר לתיקון נשמתו אפילו אינו תלמידי וכל שכן תלמידי, אני מבטיחו שלא ייסתלק מהעולם בלא תשובה שלמה" (אהל משה).

שרצה האדם, כדאמר רבי אבהו מאי דכתיב "והיה טעמו כטעם לשד השמן"? מה שד זה כל כמה שהתינוק ממשמש בו מוצא בו כמה טעמים, אף המן כל זמן שישראל אוכלים אותו מוצאים בו כמה טעמים. ומחדש החתם סופר, אבל טעם של יין לא היה בו. כיעו"ש. ולדרכינו יש לומר, כי היין טבעו שהוא מיגרר גריר, גורר את האדם לתאוות האכילה, וזה סותר את מהותו של המן להביא את האוכלו למידת הסתפקות במועט.

בזה נבין מדוע סגולת ארץ ישראל להציל את האדם מלבוא לידי כעס, כפי שמספרת הגמרא בנדרים (כ"ב), כאשר עלה עולא לארץ ישראל נתללו אליו שני אנשים מבני מחוצא, בדרך עמד האחד ושחט את השני. שאל הרוצח את עולא: יפה עשיתי שהרגתי אותך? השיב לו עולא: כן, כי פחד שאם יאמר לו שלא עשה יפה שמא יהרוג גם אותו (רש"י).

כשבא עולא לפני רבי יוחנן שאל אותו: שמא חס ושלום בתשובה שהשיב לאותו ששחט, החזיק ביד עוברי עבירה? ענה לו רבי יוחנן: נפשך הצלת, שאלמלא כן היה הורגך.

היה רבי יוחנן תמה הרי הכתוב אומר (כי תבוא כ"ח, מ"ה): "ונתן ה' לך שם לב רגז", והכוונה לבבל, ואיך אותו אדם התרגז והרג את חבריו בארץ ישראל? אמר לו עולא: אותה עשה עדיין לא עברנו את הירדן.

נמצא כי ארץ ישראל מסוגלת להציל את האדם ממידת הכעס. ולדרכינו יש לומר, כי הכעס נובע מחמת שאין האדם מסתפק במה שיש לו, ולכן כועס מדוע חבריו קיבל יותר ממנו. אולם סגולת ארץ ישראל להביא את האדם לידי הסתפקות במועט, ולשמוח במה שיש לו ומחמת כן ינצל מן הכעס.

בזה נבוא ונסביר מדוע סגולת ארץ ישראל להחכים בתורה הקדושה, כמו שמצינו במסכת בבא בתרא (קנ"ה) שנחלקו רבי אילא ורבי זירא. לאחר שרבי זירא עלה לארץ ישראל, הוא חזר בו מדבריו והסכים לדברי רבי אילא. רבי זירא עצמו תהה על כך ואמר שמן העובדה שהוא חזר בו יש להוכיח כי אוויר הארץ העניק לו חכמה יתירה - "שמע מינה אוירא דארץ ישראל מחכים" וכך הוא הבחין כי חברו צודק.

וזאת על פי מה שכתב המהר"ם שיף בביאור המשנה באבות (פ"י מ"ד) כך הוא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וכו' אם אתה עושה כך אשריך וטוב לך. ע"כ. היינו, בעת שטוב לך ותסתפק במיעוט, אז תצליח בלימוד התורה. ומכיון שסגולת ארץ ישראל להביא את יושביה להסתפקות במועט לכן זוכה בה לתורה.

עוד יש להוסיף בזה, הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע אמר בליל הסדר (שנת תשי"א) בשם אביו הקדוש המהר"ד מבעלזא זי"ע על סדר הלילה שפתוחים ב"קדש" ואחר כך "ורחץ", ולכאורה קודם צריך להיטהר ואח"כ להתקדש, וכן מתפללין תמיד מקודם להיטהר ואח"כ להתקדש, וכמובא במדרש (שהש"ר א, ט) "טהרה מביאה לידי קדושה". אך זהו רק אצל בני אדם אבל אצל המלאכים הוא להיפך, וכמו שאומרים "וכלם פותחים את פיהם בקדושה ובטהרה", דכל מה שמוסיפין קדושה מוסיפין טהרה. והסביר, שבלילה הקדוש ליל הסדר, בני ישראל הם במדרגת מלאכים לכן קאמר קודם קדש ואח"כ ורחץ. עכ"ד.

ולכאורה לפי זה יש לשאול על נוסח "ברכת מעין שלש": "ונברכך עליה בקדושה ובטהרה", כיצד מקדימים קדושה לטהרה?

אולם לפי דברי החסד לאברהם שהזכרנו לעיל שסגולת אכילת פירות ארץ ישראל כאכילת המן הדבר מובן, כי על לחם המן נאמר ביומא (ע"ה): ת"ר "לחם אבירים אכל איש", לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו. נמצא כי על ידי אכילת פירות ארץ ישראל, ניתן להגיע לדרגת מלאכי השרת, ולכן בברכה שנתקנה על שבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, ראוי להקדים קדושה לטהרה.